

Bjørn Ræder 1916-1944

TEKST: HANNE GROTH

FOTO: PRIVATE BILDER

Johan Christopher Bjørn Ræder, kalt Bjørn, ble født i Belgia 6. juli 1916, som nest eldste sønn av Johan Christopher Bjørn Ræder og Gudrun, f. Smith. Faren var ansatt som ingeniør ved Zinkwerkene i Neerpelt i Belgia. Familien ble utvist av tyskerne i 1917 og flyttet hjem til Villa Skansen i Holmenkollveien 109 (omtalt i Vinderen Historielag nr. 3/2008), hvor søskenflokket på etter hvert fem vokste opp: Jacques, Bjørn, Inge og tvillingene Guri og Kari.

Bjørn var en aktiv og ivrig sportsgutt. Han gikk sterkt inn for fjellklatring og tilbrakte alle sine ferier med klatring i Jotunheimen i gruppen rundt Arne Næss. Han ble opptatt i den eksklusive Norsk Tindeklubb og ble etter hvert kjent som en fremragende fjellmann og klatrer, påtok seg de vanskeligste oppgaver og løste dem med usedvanlig dyktighet og sikkerhet. Han var også en habil langrennsløper,

deltok med gode plasseringer både i 18-km i Holmenkollrennene og Birkebeineren.

Kjempet i Finland

Bjørn Ræder omtales som en av de sjeldne, en ung mann av overbevisninger, hvis mot ble sett av andre men ikke av ham selv. En som så utover, hjalp der han trodde han burde hjelpe og hadde lite til overs for dem som søkte selvhevdelse.

Så da russerne angrep Finland i 1939, var det naturlig for ham å melde seg som frivillig infanterist. Der deltok han i kamphandlingene i Lappland i februar 1940.

Han kom hjem til Oslo 9. april 1940, rakk akkurat å spise middag med familien, før han dro av sted for å melde seg til motstandsstyrkene og deltok med heder under felttoget her sørpå. Etter kapitulasjonen i juni var det en selvfølge at han ble med i det illegale arbeidet. Han fikk kontakt med britisk etterretning og arbeidet en stund som radiooperatør med chiffrering og dechiffrering, men ønsket etter hvert å komme i aktiv tjeneste.

Wing Sergeant Bjørn Ræder poserer med fallskjerm i desember 1942. Flytypen var Spitfire, et av de mest effektive jagerflyene England brukte under Den annen verdenskrig. Se også neste side.

Bjørn Ræder

Utdannet jagerflyver

Med en kryptisk hilsen til familien, "Det sorte får drar videre", rømte han og noen kamerater i oktober til Ålesund. Der fikk de og noen marineoffiserer rekvirert en skrøpelig fiskeskøyte. Det var skyet og dårlig vær, og ikke lenge etter avreisen brøt motoren sammen. De drev hjelpeløst omkring, måtte kaste alt av kompromitterende utstyr over bord, men ble heldigvis ikke oppdaget av tyskerne. De ble til slutt plukket opp av en annen fiskeskøyte som loset dem tilbake til Ålesund. Neste tur gikk heldigvis bra og de kom seg til Skottland. Der meldte Bjørn seg til Royal Air Force Training Camp for å bli flyver.

Som så mange andre norske ble han sendt til Canada og utdannet seg til jagerflyver ved ulike flyskoler, deriblant "Little Norway" utenfor Toronto. Etter endt utdanning som fant sted på prærien i Saskatchewan, ble de ferske pilotene bevilget 14 dagers permisjon som Bjørn og vennen Per Bergsland benyttet til å klatre i The Canadian Rockies.

Turen gikk til Banff i Alberta og videre til fots. Etter to harde dagsmarsjer kom de til Camp Assiniboine, et eldorado for fjellfolk med ørretfiske, bjørnejakt og høye fjelltopper, deriblant en tind som ingen hadde klart å bestige. Men Bjørn

og Per kom seg til topps etter seks timers strevsom klatring. Toppen er omtalt i "Climbers Guide to the Rocky Mountains of Canada South" som Raeder Point.

Bjørns interesse for fjellklatring startet allerede i guttedagene i hengene på Kolsås. Blant hans meritter hører med at han klatret til topps i en av Tryvannsmastene og til toppen av Heftye-bauten ved Midtstuen. Der la han en 50-øring som kanskje befinner seg der den dag i dag.

I fallskjerm over Frankrike

Tilbake til England kom Bjørn våren 1942 for videre trening med ulike flytyper, Hurricane, Spitfire og Tempest/Typhoon. Favoritten var Spitfire som han døpte Litagod etter en av geitene på Skansen. Og fra juni var han stasjonert i 132 (N) Wing i North Weald, som var flybasen for de norske jagerskvadronene 331 og 332 hvor The Royal Norwegian Air Force Wing samarbeidet med briteres No 11 Group. I følge Bjørns egen dagbok ble hans skvadron satt inn i raidet mot Dieppe i august 1942, og fra da av deltok han jevnlig i alle slags tokt.

Han forteller også i dagboken om det gode samholdet blant jagerflyverne og livet i North Weald både på fritid

Bjørn Ræder tilhørte skvadron 332 av The Royal Norwegian Air Force Wing. Her er både flyvere og mekanikere samlet.

og jobb, og gir noen hårreisende beskrivelser av sine tokt og kamper mot "erkefienden", tyskernes Focke-Wulf. Men den mest dramatiske beskrivelsen er fra da han 13. mai 1943 skulle eskortere B 17 Flying Fortresses på raid over mål i Nord-Frankrike. Hans Spitfire ble så skadet i kampen at han måtte nødlande. Flyet kræsjet nær Somme hvor det ligger den dag i dag, mens Bjørn hoppet ut i fallskjerm og klarte å gjemme seg for tyskerne. Takket være gode franskmenn og motstandsfolk lyktes han å holde seg i skjul, og komme seg fra St Quentin i Picardie via Paris, Bordeaux, Pyreneene, Madrid og til Gibraltar, hvor han endelig, etter

over to måneders nervepirrende flukt kunne fly tilbake til England.

Skutt ned over Belgia

Bjørns svenske slektning, Lars Gyllenhaal, har senere foretatt den samme fluktruten og oppsporet noen av hjelperne fra den gang. Han fant til og med restene av flyet og fikk med seg en bit av Rolls Royce-motoren som trofé.

Tilbake i England var Bjørn raskt på vingene igjen og ble etter hvert en erfaren krigsflyver med kapteins rang og mange raids bak seg. Etter invasjonen i Europa, under Ardenner-

Besøk av de kongelige: Kronprinsesse Märtha (1901 - 1954), kong Haakon (1872 - 1957) og kronprins Olav (1903 -1991) besøker den norske skvadronen i England.

Nede: De kongelige får følge av skvadronens maskot, geitebukken Mads.

offensiven i desember 1944, var han stasjonert ved Woensdrecht flyplass i Nederland, rett nord for Antwerpen. Og den 29. desember 1944 satt han ved spaken i sin Spitfire på tokt innover de okkuperte linjer. Men denne gangen vendte flyet ikke tilbake. Det ble truffet av granater fra en fiendtlig jager og styrtet.

Ironisk nok omkom Bjørn og ble

begravet i det samme landet hvor han var født, i Belgia. Familien har siden funnet hans grav og han ligger nå gravlagt på Vestre Aker kirkegård.

Kilder:

Takk til Cecilia Ræder Heyerdahl for god hjelp.

Bjørn Ræders egen dagbok
Familien Ræders nedtegnelser
Artikler v/Per Bergsland og
Lars Gyllenhaal.

MEDLEMSBLAD FOR

VINDEREN HISTORIELAG

BYDEL VESTRE AKER
Fra Frøen til Frognerseieren

24. årg.
4/2015